

פנינים

ופרפראות נבחרים לפרשת השבוע

"פרשת בשלח - שירה"

*****

עורך: הרב יוסף ברגר

לתגובות והצעות - לשיעורים והרצאות: pninim16@gmail.com 054 - 8455798 - ניתן לקבל את העלון במייל.

זו יד ה', שנאמר "וירא ישראל את ה' הגדולה" - נמצא שעל הים לקו פי חמש, והיינו מאתיים וחמישים מכות.

כלומר, לדעת רבי עקיבא לקו המצרים בסך הכל שלוש מאות מכות.

דבר זה אמר הגה"ק **הבן איש חי ז"ע** בספרו "אדרת אליהו" - מרומז בלשון הפסוק: "וחמישים עלו בני ישראל" - לאהר חמישים מכות שנחתו על המצרים במצרים, עלו בני ישראל משם. ואילו "ו" החיבור מראה על שש פעמים חמישים, ונמצא שבסך הכל לקו המצרים שלוש מאות מכות במצרים וביים...

וירדפו מצרים אחריהם וישינו אותם היום על הים כל סוס רכב פרעה ופרשיו וחילו (יד. ט.)

לכאורה סדר המילים בפסוק אינו מסודר, והיה צריך לכתוב: "וירדפו מצרים כל סוס רכב פרעה וחילו וישינו אותם הונים על הים", שהרי החונים על הים היו ישראל, ולא רכב פרעה ופרשיו!

ובספר "קרבן לודו" פירש על פי הדבר המופלא שמוכא במדרש רבה (כג. יד), שכדי שירוצו סוסי המצרים לתוך המים בשמחה, עשה הקב"ה נס, ובני ישראל היו נדמים בעיני הסוסים כסוסים נקבות, על כן רדפו אחריהם לתוך הים.

זו, אם כן, כוונת הכתוב: "וירדפו מצרים אחריהם וישינו אותם הונים על הים", היינו את עם ישראל, אך בעיניהם היה נראה שאלו "כל סוס רכב פרעה ופרשיו וחילו", כי כך דימו בנפשם...

ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו (יד. טז)

ולכאורה, המתבונן בפסוקים שלפני כן, אינו רואה שמושה רבינו צעק כלפי הקב"ה, (אמנם רש"י פירש: "למדנו שהיה משה עומד ומתפלל, אמר לו הקב"ה לא עת עתה להארך בתפילה שישראל נתונין בצרה". אך מתוך הפסוקים עצמם, אינו משמע כן).

הסביר הרח"ק **בעל האהבת שלום ז"ע** אלא, מה שאמר משה אל בני ישראל לפני כן - "התייצבו וראו את ישועת ה'" - דברים אלו נתקבלו בשמים כתפילה וכצעקה!...

כי כשאדם בומה בה' ומצפה לישועתו, בשמים זה נחשב לצעקה והבקשה הגדולה ביותר!...

ואילו הרח"ק **בעל הדברי חיים מצאנז ז"ע** הסביר על כך פשט חדש: דהרי משה רבנו ע"ה היה עניו מכל האדם אשר על פני האדמה (במדבר יב. ג). וידוע שהביטוי "מה" מורה על גודל הענווה של משה רבנו, שהרי הוא בעצמו אמר יחד עם אהרן אחיו: "ינחנו מה" (טז. ח).

והנה, בעת שבני ישראל היו נתונים בצרה, כשעמדו על שפת הים ומצרים רדפו אחריהם, לא היתה להם שום דרך להינצל, ולא היה להם על מי לסמוך אלא על משה רבנו שיושיעם. אולם לגודל ענוותנותו הוא לא החשיב את עצמו, וסבור היה שאינו ראוי לעמוד ולבקש רחמים על ישראל, כי טען: מי אנכי שאהיה להם למושיע ולעוזר?

ועל כך השיבו ה' ואמר לו: "מה תצעק אלי", כלומר מידת "מה" שאתה נוהג בה, היא ענוותנותך, נאה ויפה רק בעת ש"תצעק אלי" - בתפילה ובתחנונים הנוגעים לעצמך, אולם עתה "דבר אל בני ישראל ויסעו", כעת עת צרה היא ליעקב, והזמן אינו מתאים לנהוג בענווה. כי אדרבה, עתה העת להראות לישראל את גודל זרועך על ידי שתושיעם, ולכן צוה עליהם שישעו!...

ויחי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלוקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא כי אמר אלוקים פן ינחם העם בראותם מלחמה וישבו מצרימה (יג. יז)

הסביר הרח"ק **בעל השפת אמת ז"ע** - "ולא נחם אלוקים דרך ארץ פלשתים" - כי יציאת מצרים היא שורש כל הגאולות, לפיכך גם דרך צאתם ממצרים היא סמל לדורות הבאים: לכן "ולא נחם אלוקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב היא" - מן השמים רצו שבני ישראל ידעו לעבור גם בדרכים רחוקות, למען יתנגלו לדרכים לא דרכים, ישמש להם הדבר אהר כן לניסיון במסעותיהם ונדודיהם במשעולי הגלויות המשובשים...

ולא נחם אלוקים דרך ארץ פלשתים (יג. יז)

מוכא במדרש רבה (כ. יא): "ולא נחם אלוקים דרך ארץ" - שלא נהג עמם כדרך כל הארץ. היאך דרך כל הארץ? מי שהוא קונה עבדים, קונה אותם על מנת שיהיו מרחיצין אותו וסכין אותו ומלבישין אותו וטוענין אותו ומאירין לפניו. אבל הקב"ה לא עשה כן לישראל, אלא לא נחם אלוקים כדרך כל הארץ, אלא שהיה מרחיצין וסך אותן והלבישין ונשאן ומאיר לפניהם.

מסופר, כי פעם ישב הרח"ק **רבי מנחם מנדל מקוצק ז"ע** בחברת כמה תלמידי חכמים. כל הנוכחים, מלבד הרבי, השמיעו דברי תורה.

ביקשו מן הרבי שישמיע אף הוא מדברי תורתו, אך הרבי היה שקוע בשרעפיו ולא פצה פיו.

כשתהו על מה ולמה אין הוא משמיע דברי תורה, אמר להם "די כמה שאננו יושבים יהדיו ושלום בינינו"...

משלא ירדו לסוף דעתו, הסביר: הלא זו משנה מפורשת באבות (ג. ב): "שניים שיושבין ד'אין ביניהם - דברי תורה". כלומר, אם שניים יושבים ואין ביניהם ריב וקטטה - נחשב הדבר לדברי תורה"...

הקשה אחד הנוכחים: והלא המשכה של המשנה אומר: "הרי זה מושב ליציים!"

הסהו הרבי: "דרך ארץ פלשתים"!

עד כאן המעשה הנ"ל. ובודאי שתורה היא, וללמוד אותה אנו צריכים, למה התכוון הרבי מקוצק באומרו דברים אלו, הרי בודאי אין זה כפשוטו.

ובספר "אמרי שמאי" להגאון רבי שמאי גינזבורג ז"ע הסביר שנראה לומר, דלא היתה הלילה כוונתו של הרבי מקוצק לפגוע באותו אדם, ולרמוז לו כי יש בדבריו משום חוסר דרך ארץ. אלא כך התכוון לומר לו: אם אתה תמה מנין לנו שאפשר לקטוע פסוק ולדרוש את חלקו, אף על פי שעל ידי כך אתה מוציאו מהקשרו המקורי - הנה לך ראיה: שהלא חז"ל קטעו את הפסוק "ולא נחם אלוקים דרך ארץ פלשתים" ודרשוהו: "ולא נחם אלוקים דרך ארץ" - שלא נהג עמם כדרך כל הארץ...

וחמישים עלו בני ישראל מארץ מצרים (יג. יח)

"הגדה של פסח" הובאה מחלוקת תנאים כמה מכות היו במצרים: רבי עקיבא אומר שחמישים מכות לקו המצרים, שנאמר: "ישלח בם הרוח אפו עברה וזעם וצרה משלחת מלאכי רעים", הרי שכל מכה היתה מורכבת מחמש מכות, ונמצא שהיו חמישים מכות במצרים. וכמה מכות היו על הים? אם במצרים לקו באצבע ("אצבע אלוקים היא"), ובים היתה

ואתה הרם את מטך ונטה את ירך על הים ובקעתו (יד. טז)

סוד נפלא גילה כאן הרח"ק המקובל האלקי רבי שמשון מאוסטרופוליא זי"ע – שבפסוק זה מרומז שהקב"ה אמר למשה להשתמש בכ" שמותיו הו"ה ואדנו"ת בכדי לבקוע את הים כיצד? "ואתה הרם את מטך" – הים את תיבת "מטך" אל האותיות שמעליהם, ובכך, מעל האות מ' נמצאת האות נ', מעל האות מ' נמצאת האות י', מעל האות כ' נמצאת האות ל'. עלה בידך: "ניל". ונטה את ירך – הוריד את תיבת "ירך" אל האותיות שמתחתיה, ובכך, מתחת האות י' נמצאת האות מ'. מתחת האות ד' נמצאת האות ג', מתחת האות כ' נמצאת האות י'. עלה בידך: "שני". על הים – האותיות שעל תיבת "ים", על האות י' נמצאת האות כ', על האות מ' נמצאת האות נ'. עלה בידך: "בך". יוצא לנו: "ניל" "מגו" "כך" – סה"כ 182 "ובקעתו" – תהלק את מה שבידך לשנים, יוצא 91 שזוהו המספר של שני שמות של הקב"ה שם הו"ה אדנ-י, וא"כ בצירוף שני שמותיו יתברך הללו נבקע הים.

קריעת ים סוף:

מובא במדרש, על הפסוק (תהילים קיד. ג) "הים ראה וינס", מה ראה? "ברייתא דרבי ישמעאל".

ולכאורה צריך להבין, למה כשראה הים את ברייתא דרבי ישמעאל, נבהל מן קרע להם את הים? ביאור נפלא על כך שמעתי מאת ב"ק מרן אדמו"ר ממוישקליץ שליט"א: דמובא במדרש (שמות רבה כא ו) בשעה שבא משה לקרוע את הים, סירב הים בתחילה להיקרע בשביל ישראל, כמענה שהוא נברא ביום השלישי והאדם ביום השישי, אמר משה להקב"ה, אין הים רוצה להיקרע, מה עשה הקב"ה נתן ימינו על יד ימינו של משה, ומיד נקרע הים.

ולכאורה מה היה הויכוח בין משה לים? ומדוע כשנתן הקב"ה ימינו על יד ימינו של משה, מיד נקרע הים? וביאר האור החיים הק' זי"ע בפרשתנו (יד. נו) שתנאו עשה הקב"ה בבריאת העולם, שכל הבריאה והטבע יהיו כפופים ומשועבדים לתורה ועמליה, שכל מי שימסור עצמו על לימוד התורה הק' ויהגה בו יומם ולילה, יהיה לו כוח לגזור ולעשות עם הטבע כרצונו. ולכן לא רצה הים להיקרע, כי עדיין בני ישראל לא קיבלו את התורה, וא"כ עוד לא היה הכוח למשה לקרוע את הים. אבל הקב"ה אמר שעל אף שבני ישראל לא קיבלו בפועל את התורה, אולם הם עתידים לקבל את התורה, ולכן יש להם כבר את הכוח למשוך על הטבע. וזה מה שהניח הקב"ה ימינו על ימינו של משה, מפני שימינו רומז על התורה כדכתיב (דברים לג. ב) "מימינו אש דת למו" ולכן בכוח התורה שעתידיים בני ישראל לקבל, חייב הים להקרע להם. עכת"ד הק'.

ולפי זה ביאר מרן אדמו"ר שליט"א בטוב טעם – למה כשראה הים את "ברייתא דרבי ישמעאל" נבהל מן, ונקרע הים. דהרי ברייתא דרבי ישמעאל הוא י"ג מידות שכל התורה נדרשת בהן, ולכן כשראה הים את הברייתא דרבי ישמעאל, שדרכה עתידים עם ישראל ללמוד את כל התורה, מיד נקרע להם, כי הרי יש להם כעת את כוח התורה שדרכה יכולים לשנות את כל הטבע.

אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' וכו' (טז. א)

ומביא רש"י בשם המדרש מכאן (מכך שכתוב או בלשון עתיד) רמז לתחיית המתים מן התורה. אך הרח"ק קדוש ה' רבי אהרן מבעלזא זי"ע נתן לדברי המדרש הנ"ל פירוש נוסף בזמן מצמרר...

היה זה כאשר הגיע הרבי לארץ ישראל (כמ' בשבט תש"ד) אחר הצלתו בנסי ניסים ממלחמת הערבים הנאצית, היתה השמחה הגדולה על ההצלה מהולה בצער. שבור ורצוץ היה מתלאות הנדודים ומאובדן עם ישראל בתוכם מרבית חסידיו ובני משפחתו הק' כמלחמה הנוראה! כשבת הראשונה לבואו שבת בחיפה. היתה זו שבת פרשת בשלח והוא פתח ואמר: אז ישיר אמרו הו"ל מכאן רמז לתחיית המתים מן התורה. ומה הכוונה? אלא היה קשה למשה רבינו לפתוח בשירה על ההצלה, כיון שמרבית מן העם לא זכו לכך ומתו במצרים, כמו שאמרו הו"ל "חמושים עלו" – אחד מחמשה, ויש אומרים אחד מחמש מאות נצלו, וכיצד יתכן לשיר ולשמוח במצב כזה. אלא "מכאן רמז לתחיית המתים" – על ידי שזוכרים ומאמינים בתחיית המתים, ששום נפש מישראל לא תאבד וסופם לקום לתחייה לאחר לומר "אז ישיר"...

אמר הכותב: בהיותי יושב ולומד מידי יום בלימוד התורה עם תלמידים יקרים ומשמיע שיעורים, קורה לפעמים שבתחילת היום או בסופו שהציבור יושב ומתנמנם או עוד לא כ"כ בעניינים, אז עשיתי לעצמי מנהג טוב לעוררם ולהחיות את לבם על ידי שירת ניגון שמה וכד... **וברך צחות** אמרתי להמליץ על כך את דברי המדרש הנ"ל: "אז ישיר מכאן לתחיית המתים מן התורה" – לפעמים צריכים לשיר בכדי לקיים מעין 'תחיית המתים' כשלומדים תורה...

וברוח אפך נערמו מים (טו. ח)

שניים במסורה: "בזעת אפך תאכל להם", "וברוח אפך נערמו מים", שקשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף. לכאורה – שאל הרח"ק רבי ישראל מרודיץ זי"ע כלום יש ענין שהוא קשה לפני הבורא, והרי הכל בידו? ומה פתאום דווקא עליהם נאמרו שהם קשים כקריעת ים סוף? אלא ההסבר היא – נורא מאוד! שכתוב "יושב הים לפנות בוקר לאיתנו" ודרשו חז"ל: לתנאו הראשון שהתנה עמו הקב"ה כששת ימי בראשית. פירוש: כשנברא הים התנה הקב"ה עמו שיהיה עליו אי פעם לשנות את מבעו, לפנות את הדרך לבני ישראל, ולהזור למסלולו. הראו לים, איפוא, את נשמות ישראל ואמרו לו: "כשיבואו אלה לפניך, תפנה להם את הדרך!" משהגיעו אל הים ישראל הפדויים, היוצאים ממצרים ונשמותיהם עכורות מקושי השעבוד, וגופותיהם אכזבים אבק העבודה, סרב הים להיבקע לפניהם. טען, לא את אלה הציגו לפני בשעה שנבראתי, אלא נשמות מאירות כשמש. לכן היה צורך להכריחו שייבקע בפניהם.... והוא הדין בפרנסתו של אדם, כאשר נשמתו יורדת ממרומים, גם פרנסתו יורדת עמה. פרנסה טובה הראויה להתקיים ממנה, ומראים לפרנסה את הנשמה ואומרים: "את שייכת לנשמה פלונית!" אולם כשיורדת הנשמה לארץ השפל, מתחילה היא להתלכלך ולהתאבק, עד שלפעמים היא משנה את דמותה והפרנסה אינה מכירה אותה, וגם כשהיא קרובה לה היא מוענת: לא זו הנשמה שהציגו לפני... לפיכך גם כאן דרוש לכפות, להכריח, על מנת להכריח יחד...

ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו למען אנסנו הילך בתורת אלה לא (טז. ד)

מפרש רש"י: "למען אנסנו" – אם ישמרו מצוות התלויות בו שלא יותירו ממנו ולא יצאו בשבת ללקט.

הרח"ק בעל "בית ישראל" ממטרסדורף זי"ע הסביר כאן 'מהלך' נהמד, ולפיו, מובנים דברי רש"י כאן, ועוד כמה מאמרי חז"ל.

בהקדם דברי "חובת הלבבות" שהם יסוד גדול! (שער עבודת האלוקים, פרק ב') וזה לשונו הק': "כי עיננו הרואות, שכוח היצר הרע כל כך חזק ולעומתו כוח היצר הטוב הלש מאוד. והטעם הוא, כי המזון הרוחני, מצוות ומעשים טובים, שממנו ניזון היצר הטוב – על פי רוב אינו בשלימות הראויה, ולכן הוא הלש לעומת היצר הרע המתגבר עליו מידי יום ביומו. שכן ניזון הוא מן המאכלים הגשמיים שהאדם מכניס לגופו ומשתדל שהיו בתכלית השלימות". עד כאן לשונו הק'.

והנה, בני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה, והמן היה מאכל שכולו רוחני, שלא נתגשם בחטא עין הדעת, וכיון שנבלע בדמם הרי נעשו אף הם רוחניים, והיה קל להם לעבוד את ה' – מאחר שלא היתה להם כל נטיה לגשמיים.

וזהו שהתרעמו ואמרו בני ישראל: "ינפשנו קצה בלוחם הקלקל" (במדבר כא. ה) – כבר נמאם עלינו הלהם הזה, שהוא גורם לנו קלות בעבודת ה' ומרחיק מאתנו כל נטיה לתאוות העולם הזה.

ובזה יש להבין, מפני מה התנהג הקב"ה עם דור המדבר בחומרה יתירה והיה מענישם כעונשים קשים על אתר, ולא רצה להאריך להם אפו – מאחר שבנגל היו יכולים לכבוש את יצרם הרע ולא עשו כן, אלא גירו יצר הרע בנפשם והתאוו תאוה שלא מאכלם גרם להם.

וזהו שאמר כאן הקב"ה למשה: קודם שהורדתי לכם את המן היתה לכם אמטלה: רצוננו לעשות רצונך, ומי מעכב? שאור שבעיסה! (עיי' ברכות יו.). כלומר, המאכלים שמהם ניזון הגוף – שנתגשמו בחטא עין הדעת – גורמים לכם לחטוא. אבל עכשיו "הנני ממטיר לכם מן השמים", שהוא מזון רוחני, "למען אנסנו הילך בתורת אלה לא", כדברי רש"י: "אם ישמרו מצוות התלויות בו". כי מעתה יקל עליכם עול מצוות, שהן תלויות במן שכולו רוחני ואין בו גשמיים כלל. ואם גם עתה לא תלכו בתורת, הרי אינלאי מילתא למפרע, שאתם ממאנים לעשות רצון אביכם שבשמים.

הדפסת והפצת הגליון

נדבת ידידנו הנכבד איש חי רב פעלים רבי יעקב עידן הי"ו – ירושלים
יהי רצון שזכות זיכוי הרבים לאלפים תגן בעדו להתברך בכל הטוב אכ"ר.